

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

DRUGO ODELJENJE

PREDMET *GAWLIK PROTIV LIHTENŠTAJNA*
(Predstavka br. 23922/19)

PRESUDA

Član 10. • Sloboda izražavanja • Otkaz lekaru zbog toga što je u dobroj veri, ali neosnovano podneo krivičnu prijavu sumnjičeći kolegu da sprovodi aktivnu eutanaziju, a da prethodno nije sve proverio u meri u kojoj su mu to okolnosti dopuštale • Javni interes za neproverene informacije ne preteže nad štetom koja je naneta bolnici u kojoj je bio zaposlen ni nad štetom koja je naneta glavnom lekaru te bolnice • Domaći sudovi su uspostavili pravičnu ravnotežu vodeći računa o kriterijumima koji su razvijeni u sudskoj praksi ESLJP

STRAZBUR

16. februar 2021.

PRAVNASNAŽNO

31. maj 2021.

Ova presuda je postala pravnosnažna saglasno članu 44. stav 2. Konvencije. Moguće su redaktorske intervencije.

Prevod ove presude je objavljen u okviru zajedničkog programa Evropske unije i Saveta Evrope „Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku 2019-2022” i projekta „Sloboda izražavanja i sloboda medija u Srbiji (JUFREX)”. Ovaj nezvanični prevod se objavljuje uz podršku Evropske unije i Saveta Evrope, ali pod isključivom odgovornošću prevodilaca. Izraženi stavovi ne izražavaju nužno mišljenja Evropske unije.

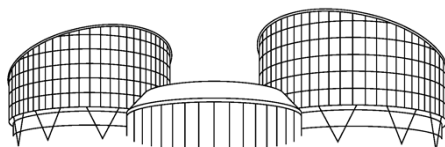
Prevod sufinansiran
od strane Evropske unije

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME
EVROPSKI SUD ZA LJUDSKA PRAVA

U predmetu *Gawlik protiv Lihtenštajna*,

Evropski sud za ljudska prava (Drugo odeljenje), zasedajući u veću u čijem su sastavu bili:

Jon Fridrik Kjelbro (*Jon Fridrik Kjølbro*), *predsednik*,

Marko Bošnjak,

Aleš Pejchal (*Aleš Pejchal*),

Eđidijus Kuris (*Egidijus Kūris*),

Branko Lubarda,

Karlo Ranconi (*Carlo Ranzoni*),

Polin Koskelo (*Pauliine Koskelo*), *sudije*,

i Stenli Nejsmit (*Stanley Naismith*), *sekretar Odeljenja*,

Pošto su razmotrili:

predstavku (br. 23922/19) koju je protiv Kneževine Lihtenštajn podneo Evropskom sudu prema članu 34. Konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda (u daljem tekstu: Konvencija) državljanin Nemačke Lotar Gavlik (*Lothar Gawlik*) (u daljem tekstu: podnosilac predstavke) 25. aprila 2019. godine;

Odluku da se o predstavi obavesti država Lihtenštajn (u daljem tekstu: Država);

pismo od 3. septembra 2019. upućeno Vladi Nemačke u kojem se ona obavestava o tome da ima pravo da interveniše u postupku u vezi sa Predstavkom po članu 36. stav 1. Konvencije i činjenicu da nemačka država u odobrenom roku nije ni na koji način stavila do znanja da želi da iskoristi to pravo;

zapažanja stranaka;

Nakon većanja na zatvorenoj sednici 19. januara 2021,

Izriče sledeću presudu koja je doneta tog datuma:

UVOD

1. Predstavka se odnosi na otkaz koji je bez najave uručen podnosiocu predstavke, zameniku šefa lekara u jedinoj Javnoj bolnici u Lihtenštajnu, nakon što je van bolnice podneo krivičnu prijavu Javnom tužilaštvu izrazivši sumnju da je glavni lekar te bolnice izvršio aktivnu eutanaziju na nekoliko pacijenata.

ČINJENICE

2. Podnosilac predstavke je rođen 1967. godine i živi u Kaselu. Njega je pred ESLJP zastupao B. Hopman (*B. Hopmann*), advokat čija se kancelarija nalazi u Berlinu.

3. Državu Lihtenštajn zastupala je G. Marok-Vahter (*G. Marok-Wachter*), direktorka Kancelarije za pravosuđe u Kneževini Lihtenštajn.

4. Činjenice ovog predmeta, kako su ih navele stranke u sporu, mogu se rezimirati na sledeći način.

I. DOGAĐAJI KOJI SU DOVELI DO OTPUŠTANJA PODNOSIOCA PREDSTAVKE

5. Podnosilac predstavke je lekar specijalista opšte i interne medicine. Od 1. juna 2013. bio je zaposlen kao zamenik glavnog lekara, načelnika Odeljenja za internu medicinu u Nacionalnoj bolnici u Lihtenštajnu (*Liechtensteinisches Landesspital*), javnopravnoj fondaciji registrovanoj u Lihtenštajnu. Radio je po ugovoru na neodređeno vreme koji je mogao biti raskinut uz otkazni rok od šest meseci. Njegov neposredni nadređeni bio je dr H., glavni lekar i načelnik tog odeljenja.

6. Podnosilac predstavke je 9. septembra 2014. pregledao elektronske zdravstvene kartone u bolnici. Tokom tog pregleda došao je do informacija koje su ukazivale na to da je četvoro pacijenata preminulo u bolnici nakon što im je bio ordiniran morfijum. Iz beležaka u tim zdravstvenim kartonima on je zaključio da je dr H., koji je lečio sve te pacijente, sprovodio aktivnu eutanaziju.

7. Istog dana podnosilac predstavke se sastao sa predsednikom Odbora za kontrolu Parlamenta Lihtenštajna (u daljem tekstu: Parlamentarni odbor za kontrolu) M., na inicijativu potonjeg, koja je usledila nakon nekoliko anonimnih prijava o nedovoljnom kvalitetu usluga u nacionalnoj bolnici Lihtenštajna. Za vreme tog sastanka podnosilac predstavke je izrazio sumnju da je dr. H. sprovodio aktivnu eutanaziju.

8. Na savet M. podnosilac predstavke je 11. septembra 2014. podneo Državnom tužilaštvu krivičnu prijavu protiv dr H., a Tužilaštvo je pokrenulo postupak protiv dr H. pod sumnjom da je, između ostalog, ubijao pacijente na zahtev i da je učestvovao u samoubistvu drugog lica.

9. Policija je 18. septembra 2014. zaplenila zdravstvene kartone u papirnoj formi četvoro pacijenata preminulih u Nacionalnoj bolnici Lihtenštajna i ispitala je dr H.

10. Podnosilac predstavke je 19. septembra 2014, nakon što je pregledao i druge elektronske zdravstvene kartone u bolnici, obavestio Javno tužilaštvo kako sumnja da je dr. H. primenio aktivnu eutanaziju na još šest pacijenata. Istog dana ispitala ga je policija. On je potkrepio svoje sumnje činjenicom da je, ako je suditi po elektronskim spisima, smrt tih pacijenata nastupila ubrzo po započinjanju lečenja morfijumom, da je morfijum ordiniran čak i bez naznake da su pacijenti trpeli bolove, da se radilo o zbrinjavanju koje se naziva „terapija podrške” (*supportive therapy*) ili „mere podrške” (*supportive measures*); naveo je i da je imao u vidu sve lekove koje su tim pacijentima davali. Podnosilac predstavke je naglasio da je osnovni cilj njegove izjave da se izbegne nanošenje štete pacijentima u bolnici.

11. U vreme navedenih događaja Nacionalna bolnica Lihtenštajna imala je telo kome je bilo moguće anonimno prijaviti neregularnosti u radu putem onlajn formulara; to telo je Sistem za izveštavanje o kritičnim incidentima (*Critical Incident Reporting System – CIRS*). Iako je u početku dr H. bio

jedini koji je razmatrao takve izveštaje i postupao u skladu s njima, taj zadatak je najkasnije u leto 2014. poveren tročlanoj grupi (dr H. nije bio član te grupe). Nije jasno da li je osoblje bolnice bilo informisano o toj promeni utvrđenog zaduženja. Podnosilac predstavke nije stupio u kontakt sa tim telom.

12. Potpredsednik Upravnog odbora Bolničke fondacije je 19, 22. i 24. septembra 2014. sastavio tri izveštaja na zahtev Upravnog odbora Fondacije i u tim izveštajima je ukazao na način lečenja deset pacijenata o kojima je reč. Pošto je razmotrio papirne zdravstvene kartone svakog pacijenta i pošto je ispitao dr H., on je zaključio da su svi ti pacijenti bili u stanju palijativnog zbrinjavanja prema standardima Svetske zdravstvene organizacije (SZO) i da nije bilo nikakve greške u vezi s davanjem morfijuma. On je zaključio da podnosilac predstavke nije uzeo u obzir bol ili teškoće u disanju pacijenata o kojima je reč, a upravo je usled bola i zbog teškoća u disanju bilo neophodno pribеći takvom zbrinjavanju. Da je podnosilac predstavke pročitao zdravstvene kartone pacijenata u papirnoj formi, koji su jedini, u to vreme, sadržali sve potpune informacije o stanju zdravlja pacijenata i metodima lečenja, a on je tim kartonima imao pristup, mogao je odmah da shvati da su neosnovane sumnje koje je izneo u vezi sa aktivnom eutanazijom.

13. Podnosilac predstavke je 26. septembra 2014. suspendovan sa dužnosti.

14. Podnosilac predstavke je 2. oktobra 2014. sačinio pismenu izjavu u kojoj je precizirao svoje stanovište i predao je Nacionalnoj bolnici na njen zahtev. Objasnio je da je obavio izvesna istraživanja u elektronskim zdravstvenim kartonima nekolicine pacijenata koji su preminuli proteklih nekoliko nedelja nakon što mu je jedan lekar koji radi u bolnici rekao da je neuobičajeno povećan broj smrti pacijenata u bolnici. Po njegovom mišljenju, deset pacijenata o kojima je reč očigledno nije bilo lečeno i zbrinjavano *lege artis*. Pošto je temeljno razmislio, odlučio je da obavesti Javno tužilaštvo kako bi zaštitio pacijente i bolnicu i kako bi postupio u skladu sa sopstvenim etičkim uverenjima i sa odredbama Zakona o lekarima (*Ärztegesetz*; vidi stav 36, dole). Budući da je bio uveren da se tu radi o krivičnim delima, on nije očekivao da ta stvar bude valjano istražena u samoj bolnici i zato se, s obzirom na hitnost situacije, nije obratio unutrašnjem bolničkom telu pre no što je podneo krivičnu prijavu kancelariji Javnog tužilaštva.

15. U izveštaju koji je Nacionalna bolnica dobila 15. oktobra 2014. ekspert N., nakon što je proučio zdravstvene kartone u papirnoj formi pacijenata o kojima je reč i nakon što je čuo mišljenje dr H., zaključio je da ni na jednom od deset pacijenata nije bila primenjena aktivna eutanazija. Taj ekspert je smatrao da je palijativno zbrinjavanje pacijenata bilo neophodno i opravdano jer su svi oni već bili na kraju života. Preminuli su od bolesti od kojih su болоvali, a ne usled medicinskog tretmana. Dobijali su morfijum da bi se otklonio bol koji ih je mučio i da bi im se ublažile teškoće pri disanju, a ne da bi im se okončao život. Ekspert je konstatovao da neke od propisanih doza

morfijuma – naročito one „bez gornje granice” – možda nisu bile neophodne, ali takve doze nikada u praksi nisu ni date pacijentima.

16. Direktor Nacionalne bolnice je 17. oktobra 2014. dao otkaz podnosiocu predstavke bez prethodne najave. Smatrao je da je, s obzirom na veliki prestup podnosioca predstavke, odnos poverenja sa njim nepovratno uništen. Direktor je posebno istakao da podnosilac predstavke svoje navode o aktivnoj autanaziji i nedostacima na planu kvaliteta usluga nije prvo izneo nadležnim organima Bolnice pre nego je preduzeo korake van Bolnice i obratio se predsedniku Parlamentarnog odbora za kontrolu i Javnom tužilaštvu. Podnosilac predstavke je bio dužan da o svojim navodima obavesti dr H. ili bar direktora Bolnice ili nekog člana Upravnog odbora Fondacije s kojim je imao normalan odnos, o svojim navodima. Osim toga, navode podnosioca predstavke o eutanaziji ocenio je kao očigledno neosnovane spoljni ekspert koga je Bolnica angažovala.

17. Listovi i radio-stanice u Lihtenštajnu u više navrata su izvestili o sumnjama da je u Nacionalnoj bolnici Lihtenštajna počinjena aktivna eutanazija i u tom smislu su obaveštavali javnost o krivičnoj istrazi protiv dr. H.

II. ISHOD KRIVIČNE ISTRAGE PROTIV DR H. I PROTIV PODNOSIOCA PREDSTAVKE

18. Istražni sudija u krivičnom postupku protiv dr H. takođe je angažovao jednog spoljnog eksperta koji radi u Austriji L. U svom izveštaju od 30. oktobra 2014. koji je istražni sudija dobio 11. decembra 2014. taj ekspert, koji je imao uvid u sve papirne zdravstvene kartone pacijenata o kojima je reč, zaključio je da dr H. nije primenjivao aktivnu eutanaziju. Pacijentima je morfijum ordiniran samo onda kada je to stvarno nalagala njihova palijativna situacija i taj metod nije prouzrokovao smrt tih pacijenata. Boljom dokumentacijom o lečenju u budućnosti mogle bi se odagnati sumnje u takvo palijativno medicinsko lečenje i etičke odluke koje se u tom kontekstu donose.

19. Krivični postupak protiv dr H. obustavljen je 15. decembra 2014. godine.

20. Krivični postupak koji je pokrenut protiv podnosioca predstavke zbog toga što je svojim navodima da je dr H. primenjivao aktivnu eutanaziju namerno pobudio sumnju u to da je drugo lice izvršilo krivično delo takođe je obustavljen 15. decembra 2016. godine.

III. POSTUPCI PRED DOMAĆIM SUDOVIMA

A. Postupak pred oblasnim sudom

21. Podnosilac predstavke je 28. novembra 2014. podneo tužbu protiv Nacionalne bolnice Lihtenštajna tražeći da mu se isplati odšteta od oko 600.000 švajcarskih franaka (CHF), što je trebalo da predstavlja kompenzaciju za gubitak plate i drugu materijalnu i nematerijalnu štetu koja mu je naneta. Tvrdio je da je to što mu je bez najave uručen otkaz bilo nezakonito. Nije postojao nijedan valjan razlog za njegovo otpuštanje jer je podnošenje krivične prijave protiv dr H. bilo opravdano s obzirom na konkretne sumnje da se radilo o aktivnoj eutanaziji i s obzirom na težinu krivičnog dela o kome je reč.

22. Oblasni sud je 29. avgusta 2017. odbio tužbu podnosioca predstavke. Taj sud je utvrdio da je otkaz koji je uručen podnosiocu predstavke bez prethodne najave bio opravdan po članu 1173a stav 53. tačke (1) i (2) Građanskog zakonika (vidi stav 35, dole). U suštini, Oblasni sud je zaključio da je postojao važan razlog zbog koga je bolnica kao poslodavac raskinula ugovor o radu s podnosiocem predstavke. Budući da podnosilac predstavke nije u zdravstvenim kartonima pacijenata u dovoljnoj meri proverio svoje neosnovane sumnje u vezi sa aktivnom eutanazijom i da nije signalizirao svoje sumnje unutar Bolnice pre nego što se obratio spoljnim organima, nije se moglo očekivati da Bolnica u dobroj veri nastavi radni odnos s njim.

B. Postupak pred Apelacionim sudom

23. Apelacioni sud je 10. januara 2018. prihvatio žalbu koju je podneo podnosilac predstavke i poništio presudu Oblasnog suda. Apelacioni sud je naložio tuženoj bolnici da podnosiocu predstavke isplati 125.000 švajcarskih franaka na ime naknade za izgublenu platu, a ostatak predmeta je vratio Oblasnom sudu na ponovno razmatranje zahteva koje je podnosilac predstavke podneo za nadoknadu. Apelacioni sud je stao na stanovište da otkaz uručen podnosiocu predstavke bez prethodne najave nije opravdan. To što su uočene nepravilnosti otkrivene trećim licima obuhvaćeno je pravom na slobodu izražavanja i njime se može opravdati otpuštanje samo ako je pritom ozbiljno povređena lojalnost prema poslodavcu. Međutim, u ovom konkretnom slučaju nije bilo tako ozbiljne povrede.

24. Apelacioni sud je zastupao stanovište da je samom činjenicom da je Javno tužilaštvo pokrenulo postupak protiv dr H. potvrđeno da sumnje podnosioca predstavke nisu bile neosnovane. S obzirom na težinu krivičnog dela o kome je reč, nije bilo nesrazmerno to što se on obratio spoljnim organima, kao što je Parlamentarni odbor za kontrolu ili Javno tužilaštvo, budući da oba navedena organa imaju obavezu da čuvaju poverljivost podataka. Sama činjenica da se podnosilac predstavke obratio neposredno

Javnom tužilaštvu u tom smislu ne otvara nikakva dodatna pitanja. Apelacioni sud se osim toga saglasio s podnosiocem predstavke da s obzirom na okolnosti celog ovog slučaja ne bi bilo primereno da je on o toj stvari prvo izvestio dr H. u kontekstu internog mehanizma za prijavljivanje nepravilnosti u radu.

C. Postupak pred Vrhovnim sudom

25. Vrhovni sud je 4. maja 2018, dozvoljavajući tuženoj bolnici da izjavi žalbu iz procesnopravnih razloga, poništio presudu Apelacionog suda. Taj sud je svojom parcijalnom presudom odbacio zahtev podnosioca predstavke da mu bude isplaćeno 125.000 švajcarskih franaka na ime zaostalih a neisplaćenih plata dok je parcijalnom odlukom ostatak predmeta vratio Apelacionom sudu radi odbijanja zahteva koji je u tom smislu podneo podnosilac predstavke.

26. Vrhovni sud je stao na stanovište da je otkaz koji je podnosiocu predstavke uručen bez prethodne najave bio zakonit. Vrhovni sud je naglasio da je podnosilac predstavke, koji je zauzimao visoko mesto u hijerarhiji zaposlenih, konsultovao samo elektronske zdravstvene kartone za koje je znao da su nepotpuni, a mogao je u svakom trenutku da analizira i papirne zdravstvene kartone. Da je to učinio, smesta bi prepoznao da su njegove sumnje bile očigledno neosnovane. Prema tome, on je propustio da proveri svoja teška i neosnovana sumnjičenja pre no što je te sumnje izložio trećim licima i pre no što je podneo krivičnu prijavu. Takvo ponašanje predstavljalo je tešku povredu poverenja u odnosima sa poslodavcem i to je opravdalo njegovo otpuštanje s posla bez prethodne najave.

D. Postupak pred Ustavnim sudom

27. Podnosilac predstavke je 4. juna 2018. izjavio žalbu Ustavnom sudu protiv parcijalne presude i parcijalne odluke Vrhovnog suda. Tvrdio je da je time što je njemu uručen otkaz pre svega bilo prekršeno njegovo pravo na slobodu izražavanja koje je garantovano Ustavom i članom 10. Konvencije. To što je on svoje sumnje da je izvršena aktivna eutanazija izrekao spoljnim telima predstavljalo je opravdano uzbunjivanje.

28. Ustavni sud je 3. septembra 2018. ustanovio da je ustavna žalba podnosioca predstavke prihvatljiva jer je Vrhovni sud doneo svoj zaključni stav o tužbi podnosioca predstavke, ali je njegovu pritužbu odbacio u meritumu (sudski spis br. StGH 2018/74).

29. Pravo na slobodu izražavanja primenjuje se na odnos između podnosioca predstavke i Nacionalne bolnice Lihtenštajna. Iako je ta bolnica državna ustanova, otkaz uručen podnosiocu predstavke nije bio akt javne vlasti, već akt donet na osnovu privatnog prava. Ipak, pravo na slobodu

izražavanja indirektno je primenjeno i u njihovom odnosu (*indirekte Drittwirkung*).

30. Ustavni sud je prihvatio da je podnosilac predstavke na sebe gledao kao na uzbunjivača. Imajući na umu kriterijume koje je, između ostalog, razvio Evropski sud za ljudska prava u predmetu *Heinisch (Hajniš) protiv Nemačke* [br. 28274/08, ECHR 2011 (izvodi)] o slobodi izražavanja u kontekstu uzbunjivanja, Ustavni sud je utvrdio da pravo podnosioca predstavke na slobodu izražavanja nije bilo povređeno time što mu je bez prethodne najave uručen otkaz. Ustavni sud je priznao da postoji veliki javni interes da se u Javnoj bolnici primenjuje lečenje i zbrinjavanje koje je u skladu s najnovijim medicinskim dostignućima. Štaviše, građanskopravni sudovi nisu ustanovili da je podnosilac predstavke nastupao s nekom ličnom motivacijom.

31. Ustavni sud je, međutim, konstatovao da podnosilac predstavke nije testirao svoje sumnje u vezi sa praksom aktivne eutanazije koje su se u njemu pobudile dok je pregledao elektronske zdravstvene kartone pacijenata tako što bi proverio njihove zdravstvene kartone u papiru. Da je to učinio, smesta bi shvatio da su njegove sumnje – koje su se mogle smatrati razumljivima ako se imaju na umu samo elektronski zdravstveni kartoni – bile očigledno neosnovane. U svetlu težine navoda i posledica koje su za sve o kojima je u datom slučaju reč mogle nastupiti da su ti navodi postali javni, podnosilac predstavke je bio u obavezi da pristupi toj verifikaciji, a ta obaveza je bila još veća zbog toga što je on znao da su elektronski zdravstveni kartoni nepotpuni. Prema tome, podnosilac predstavke je postupio neodgovorno. S tog razloga njegovo pravo na slobodu izražavanja nije bilo povređeno.

32. Ustavni sud je, baš kao i Vrhovni sud, mogao da ostavi otvorenim pitanje da li je podnosilac predstavke pre nego što je van Bolnice izneo svoje navode, trebalo da pokuša da te navode iznese interno, pre svega direktoru Bolnice.

33. Presuda je uručena pravnom zastupniku podnosioca predstavke 7. novembra 2018. godine

MERODAVNI PRAVNI OKVIR I PRAKSA

I. MERODAVNO UNUTRAŠNJE PRAVO

A. Odredbe Građanskog zakonika

34. Član 1173a Građanskog zakonika (*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*) utvrđuje pravila koja važe za ugovore o radu. Stav 4. tog člana, u merodavnom delu, glasi kako sledi:

(1) Zaposleni mora marljivo obavljati posao koji mu je poveren i mora lojalno poštovati legitimne interese poslodavca.

35. Član 1173a stav 53. Građanskog zakonika utvrđuje pravila o prestanku važenja ugovora o radu bez prethodne najave iz važnih razloga. U merodavnom delu te odredbe glase kako sledi:

(1) Iz važnih razloga i poslodavac i zaposleni mogu raskinuti ugovor o zaposlenju u svakom trenutku bez prethodne najave...

(2) Važan razlog postoji naročito u okolnostima u kojima se od stranke koja raskida radni odnos više ne može očekivati da ga u dobroj veri nastavi.

B. Odredba Zakona o lekarima

36. Zakon o lekarima (*Ärztegesetz*), od 22. oktobra 2003, utvrđuje pravila u vezi s načinom na koji lekari obavljaju svoju dužnost. Član 20. tog zakona o obavezi obaveštavanja, u merodavnom delu glasi kako sledi:

(1) Lekari su u obavezi da obaveste Zavod za javno zdravlje (*Amt für Gesundheit*) ili neposredno Službu javnog zdravlja (*amtsärztlicher Dienst*) o nalazima do kojih dođu vršeći svoju dužnost ako ti nalazi daju osnov za sumnju da je smrt ili teška telesna povreda nekog lica nastupila usled počinjenog krivičnog dela...

II. MERODAVNO MEĐUNARODNO PRAVO I PRAKSA

A. Rezolucija 1729 (2010) Parlamentarne skupštine Saveta Evrope o zaštiti „uzbunjivača”

37. U svojoj Rezoluciji 1729 (2010) o zaštiti „uzbunjivača”, koja je doneta 29. aprila 2010. godine, Parlamentarna skupština Saveta Evrope (PSSE) naglasila je važnost „zviždača” – zabrinutih pojedinaca koji pozivaju na uzbunu kako bi zaustavili nedela koja izlažu ili koja bi mogla da izlože druge ljude opasnostima – kao priliku za jačanje odgovornosti i u javnom i u privatnom sektoru (vidi tačku 1. Rezolucije). PSSE je pozvala sve države članice da preispitaju svoje zakonodavstvo kojim se uređuje zaštita uzbunjivača, imajući na umu sledeća načela koja bi trebalo da posluže kao smernice:

(...)

6.1.1. Definicija slučajeva obelodanjivanja informacija koji ne podležu odgovornosti obavezno se odnosi na sva upozorenja data *bona fide* o raznim vrstama nezakonitog postupanja, uključujući sva teška kršenja ljudskih prava koja ugrožavaju ili utiču na život, zdravlje, slobodu ili bilo koji drugi legitimni interes pojedinaca kao poreskih obveznika ili korisnika usluga javne vlasti, ili kao akcionara, zaposlenih u privatnim kompanijama ili klijenata tih kompanija;

6.1.2. Zakonodavstvo stoga treba da obuhvati „uzbunjivače” kako u javnom, tako i u privatnom sektoru...

6.1.3. Zakonodavstvo treba da normira relevantna pitanja u sledećim oblastima prava:

6.1.3.1. radno pravo – naročito zaštitu od nekorektnog otpuštanja i drugih oblika odmazde u vezi sa radnim odnosima...

(...)

6.2.2. Zakonodavstvo treba da zaštiti svakoga ko u dobroj veri koristi postojeće interne kanale za uzbunjivanje od bilo kog oblika odmazde (nepravilno otpuštanje, uznemiravanje ili bilo koji drugi vid kažnjavanja ili diskriminacije).

6.2.3. Ako interni kanali ne postoje ili ne funkcionišu pravilno, odnosno ako se ne može razumno očekivati da će ti kanali ispravno funkcionisati s obzirom na prirodu problema koji je pokrenuo uzbunjivač, treba podjednako zaštititi spoljne kanale „uzbunjivanja”, između ostalog i medijske.

6.2.4. Smatra se da uzbunjivač postupa u dobroj veri ako je imao osnovanog razloga da veruje da su informacije koje je obelodanio istinite, čak i ako se kasnije ustanovi da to nije slučaj, pod uslovom da nije imao nameru da ostvari neki nezakonit ili neetički cilj.

38. Na gore navedene smernice poziva se i Preporuka 1916 (2010) Parlamentarne skupštine Saveta Evrope, koja je usvojena istog dana kada i navedena Rezolucija; u njoj se, između ostalog, preporučuje da Komitet ministara sačini skup smernica za zaštitu uzbunjivača (tačka 2.1).

B. Preporuka CM/Rec(2014)7 Komiteta ministara Saveta Evrope o zaštiti uzbunjivača

39. Na 1198. sastanku zamenika ministara, održanom 30. aprila 2014. godine, Komitet ministara Saveta Evrope doneo je Preporuku CM/Rec(2014)7 državama članicama o zaštiti uzbunjivača. Komitet ministara je pritom, pre svega, imao u vidu Rezoluciju 1729 (2010) Parlamentarne skupštine Saveta Evrope (vidi stav 37, gore). Komitet ministara je preporučio da države članice donesu normativni, institucionalni i pravosudni okvir za zaštitu pojedinaca koji u kontekstu svog radnog odnosa prijave ili obelodane informacije o pretnji javnom interesu ili o šteti po javni interes. U Prilogu uz tu preporuku utvrđen je niz načela kojima države članice treba da se rukovode u zaštiti takvih „uzbunjivača”.

40. U Prilogu uz Preporuku CM/Rec(2014)7 utvrđuje se, pre svega, sledeće:

IV. Kanali za izveštavanje i obelodanjivanje

(...)

13. Treba uspostaviti jasne kanale za izveštavanje i obelodanjivanje u javnom interesu i odgovarajućim merama treba olakšati korišćenje tih kanala.

14. Kanali za izveštavanje i obelodanjivanje obuhvataju:

- izveštaje unutar organizacije ili preduzeća (uključujući izveštaje koji se podnose licima zaduženim za prijem izveštaja u poverenju);
- izveštaje nadležnim javnim regulatornim organima, agencijama za sprovođenje zakona i reda i nadzornim telima;
- obelodanjivanje podataka javnosti, na primer nekom novinaru ili članu parlamenta.

Individualne okolnosti svakog pojedinačnog slučaja određuju najprimereniji kanal.

(...)

VII. Zaštita od odmazde

21. Uzbunjivači treba da budu zaštićeni od svakog oblika odmazde koji bi, direktno ili indirektno, mogao da preduzme njihov poslodavac ili koje bi mogla preduzeti lica koja rade za tog poslodavca ili postupaju u njegovo ime. Oblici takve odmazde mogu obuhvatiti otkaz, suspenziju, smenjivanje, gubitak mogućnosti za napredovanje u službi, kazneni premeštaj ili smanjenje plate ili odbitke od plate, uznemiravanje i druge vidove kaznenog ili diskriminatornog postupanja.

22. Zaštita ne treba da bude izgubljena isključivo na osnovu toga što pojedinac koji je podneo izveštaj ili obelodanio neke podatke pogrešio u pogledu uticaja onoga na šta je ukazao ili na osnovu toga što se pretpostavljena pretnja po javni interes nije materijalizovala, pod uslovom da je to lice imalo razuman osnov da poveruje u tačnost informacija o kojima je reč.

(...)

24. Kada poslodavac uspostavi interni sistem za izveštavanje, a uzbunjivač obelodani informacije javnosti ne koristeći prethodno taj sistem, to može uzeti u obzir prilikom donošenja odluke o pravnom leku ili nivou zaštite koji treba pružiti uzbunjivaču.

C. Dalji tekstovi Saveta Evrope i drugi međunarodni instrumenti

41. Parlamentarna skupština se pozvala na svoju Rezoluciju 1729 (2010) u potonjim tekstovima koje je donela o uzbunjivanju, pre svega u tekstu Rezolucije 2060 (2015) i Preporuke 2073 (2015) o poboljšanju zaštite uzbunjivača, koje je Parlamentarna skupština usvojila 23. juna 2015, kao i u tekstu Rezolucije 2300 (2019) i Preporuke 2162 (2019) o poboljšanju zaštite uzbunjivača širom Evrope; oba ta dokumenta usvojena su 1. oktobra 2019. godine.

42. Na ostale dokumente Saveta Evrope i druge međunarodne instrumente merodavne u ovoj oblasti ESLJP se poziva u Presudi u predmetu *Heinisch* (gore navedena, stavovi 38–40).

PRAVO

NAVODNA POVREDA ČLANA 10. KONVENCIJE

43. Podnosilac predstavke se pritužio da je to što mu je u Nacionalnoj bolnici uručen otkaz bez prethodne najave zbog podnošenja krivične prijave za aktivnu eutanaziju predstavljalo povredu njegovog prava na slobodu izražavanja zajemčenog članom 10. Konvencije koji, u merodavnom delu, glasi kako sledi:

1. Svako ima pravo na slobodu izražavanja. Ovo pravo uključuje slobodu posredovanja sopstvenog mišljenja, primanja i saopštavanja informacija i ideja bez mešanja javne vlasti i bez obzira na granice (...)

2. Pošto korišćenje ovih sloboda povlači za sobom dužnosti i odgovornosti, ono se može podvrgnuti formalnostima, uslovima, ograničenjima ili kaznama propisanim

zakonom i neophodnim u demokratskom društvu u interesu nacionalne bezbednosti, teritorijalnog integriteta ili javne bezbednosti, radi sprečavanja nereda ili kriminala, zaštite zdravlja ili morala, zaštite ugleda ili prava drugih, sprečavanja otkrivanja obaveštenja dobijenih u poverenju ili radi očuvanja autoriteta i nepristrasnosti sudstva.

44. Država je to mišljenje osporila.

A. Prihvatljivost

45. ESLJP konstatuje da predstavka nije ni očigledno neosnovana ni neprihvatljiva po bilo kom drugom osnovu navedenom u članu 35. Konvencije. Stoga predstavka mora biti proglašena prihvatljivom.

B. Meritum

1. Da li je bilo mešanja

46. Kako je navedeno u podnesku podnosioca predstavke, njegovo otpuštanje bez prethodne najave nakon što je van Nacionalne bolnice izrazio sumnju da se u toj zdravstvenoj ustanovi primenjuje aktivna eutanazija predstavljalo je mešanje u njegovo pravo na slobodu izražavanja zajemčeno članom 10. Konvencije. Država se složila da je otkaz koji mu je uručen predstavljao mešanje u član 10.

47. ESLJP ponovo naglašava da zaštita člana 10. obuhvata radno mesto u celini (vidi *Heinisch protiv Nemačke*, br. 28274/08, stav 44, ECHR 2011 (izvodi) sa referencama koje su tamo navedene; *Matúz protiv Mađarske*, br. 73571/10, stav 26, 21. oktobar 2014; i *Langner protiv Nemačke*, br. 14464/11, stav 39, 17. septembar 2015). U slučajevima koji su se odnosili na slobodu izražavanja zaposlenih u državnim preduzećima ili preduzećima i telima pod kontrolom države, ESLJP je podsetio da se član 10. ne primenjuje samo na radne odnose iz domena javnog prava nego i na radne odnose iz domena privatnog prava. Pored toga, u određenim slučajevima država ima pozitivnu obavezu da zaštiti pravo na slobodu izražavanja, čak i u sferi odnosa među pojedincima (vidi *Fuentes Bobo protiv Španije*, br. 39293/98, stav 38, 29. februar 2000; *Heinisch*, gore navedeno, stav 44; kao i *Matúz*, gore navedeno, stav 26).

48. ESLJP konstatuje da je podnosilac predstavke otpušten sa dužnosti lekara u Nacionalnoj bolnici Lihtenštajna zbog izjava koje je dao u vezi sa aktivnom eutanazijom u toj bolnici, kao i da je njegov radni odnos u toj javnoj pravnoj fondaciji bio uređen odredbama privatnog prava. Njegovo otpuštanje je docnije potvrdio pre svega Ustavni sud Lihtenštajna. ESLJP smatra da je u takvim okolnostima mera o kojoj je reč predstavljala mešanje državne vlasti u pravo na slobodu izražavanja podnosioca predstavke koje je zajemčeno članom 10. stav 1. Konvencije (uporedi takođe sa predmetima *Fuentes Bobo*, gore navedeno, stav 38; *Heinisch*, gore navedeno, stav 45. i *Matúz*, gore navedeno, stav 27, jer se u svim tim predmetima radilo o otpuštanju

zaposlenog u državnom preduzeću ili preduzeću pod kontrolom države čiji je radni odnos bio uređen odredbama privatnog prava, a sve je to sagledavano sa stanovišta mešanja u prava zaposlenog o kome je reč).

2. Da li je to mešanje bilo opravdano?

49. Takvo mešanje bi moglo predstavljati povredu člana 10. ako ne bi bilo „propisano zakonom”, ako se njime ne bi težilo legitimnom cilju u skladu sa stavom 2. tog člana i ako ne bi bilo „neophodno u demokratskom društvu” za ostvarivanje tog cilja.

(a) Mešanje „propisano zakonom”

50. ESLJP uočava da je otkaz koji je uručen podnosiocu predstavke bio zasnovan na članu 1173a stav 53. Građanskog zakonika (vidi stavove 22. i 35, gore), koji dopušta da se iz važnih razloga raskine ugovor o radu bez prethodnog obaveštavanja. Prema tome, mera o kojoj je reč bila je „propisana zakonom” u smislu člana 10. stav 2. Zaista, to ni jedna ni druga stranka u sporu ne osporava.

(b) Legitimni cilj

51. ESLJP konstatuje da među strankama u sporu nema neslaganja da se mešanjem o kome je reč težilo legitimnom cilju zaštite ugleda i prava drugih i sam ESLJP je s tim saglasan. To mešanje je poslužilo za zaštitu kako poslovnog ugleda i interesa Nacionalne bolnice kao poslodavca, uključujući i njen interes za profesionalni radni odnos zasnovan na uzajamnom poverenju, tako i ugleda glavnog lekara Bolnice na koga su se odnosili navodi podnosioca predstavke o eutanaziji (uporedi takođe *Steel and Morris protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, br. 68416/01, stav 94, ECHR 2005-II; *Heinisch*, gore navedeno, stav 49. i *Langner*, gore navedeno, stav 40).

(c) Neophodnost mešanja u demokratskom društvu

(i) Podnesci stranaka

(α) Podnosilac predstavke

52. Podnosilac predstavke je u svom podnesku naveo da je njegovo otpuštanje bez prethodne najave bilo nesrazmerno i da nije bilo opravdano. On je, pre svega, naglasio da su informacije koje je dao Javnom tužilaštvu u vezi sa svojom sumnjom da je počinjena aktivna eutanazija nad teško obolelim i nemoćnim pacijentima nesumnjivo bila od velikog javnog interesa.

53. Podnosilac predstavke je dalje zastupao stanovište da je on u dovoljnoj meri proverio da li su informacije koje je obelodanio bile tačne i pouzdane. Naročito je osporio tezu da bi iz papirne verzije zdravstvenih kartona pacijenata o kojima je reč jasno proisteklo da su njegove sumnje bile neosnovane. I Nacionalna bolnica i istražni sudija smatrali da je neophodno

konsultovati se s nekim spoljnim ekspertom u vezi sa pitanjem da li je bilo aktivne eutanazije i jedan od eksperata utvrdio je da u tim zdravstvenim kartonima nema dovoljno dokumentacije o lečenju. Osim toga, da je on uzeo da pomno pregleda zdravstvene kartone pacijenata u papirnoj formi, to bi njegov poslodavac uočio.

54. Interes javnosti u demokratskom društvu da bude obavešteno o potencijalnim nepravilnostima u lečenju koje se pruža pacijentima u Javnoj bolnici preteže nad poslovnim interesima Bolnice. Navodi sadržani u krivičnoj prijavi koju je podnosilac predstavke podneo Javnom tužilaštvu bili su pogubni po Nacionalnu bolnicu, ali je sama ta zdravstvena ustanova o tome obavestila medije i javnost.

55. Osim toga, podnosilac predstavke je tvrdio da nije postojao nijedan delotvoran interni kanal pomoću koga je on mogao da obelodani svoje sumnje i informacije do kojih je došao. On nije bio u obavezi da sa svojim sumnjama upozna svog nadređenog dr H., na koga su se te sumnje direktno odnosile, jer bi se tim svojim korakom izložio tome da smesta bude otpušten. Direktor Bolnice je bio deo bolničke uprave, zajedno sa dr H. Upravni odbor Bolničke fondacije, sa svoje strane, nije bio nadležan za tu vrstu pritužbi zaposlenih. Isto tako, podnosilac predstavke nije bio u obavezi da se obrati internom bolničkom mehanizmu za podnošenje žalbi *CIRS* zato što u to vreme nije bio obavešten da dr H. više nije odgovoran za rešavanje po dobijenim pritužbama. S tih razloga je jedini način na koji je on mogao da osigura delotvornu istragu u ovom slučaju bio da se obrati nekom spoljnom telu, Javnom tužilaštvu, koje je nezavisno od internih personalnih veza i koje je – baš kao i Parlamentarni odbor za kontrolu – u obavezi da poštuje poverljivost informacija. Osim toga, zbog težine sumnji, zbog same činjenice da je nekoliko pacijenata preminulo ubrzo nakon što je započelo njihovo lečenje morfijumom i zbog položaja koji je imao kao zamenik glavnog lekara Odeljenja, što ga je potencijalno i samog izlagalo krivičnoj odgovornosti, on je morao hitno da deluje.

56. Podnosilac predstavke je naglasio da je bio čvrsto uveren, nakon što je razmotrio informacije koje su se nalazile u elektronskim zdravstvenim kartonima za koje je smatrao da sadrže dovoljnu količinu podataka, da se radilo o primeni aktivne eutanazije. Zato je sve te informacije obelodanio u dobroj veri.

57. Podnosilac predstavke je na kraju naveo da je zbog toga što je otpušten bez prethodne najave, što je najstroža moguća kazna prema Zakonu o radu, morao i da zajedno sa porodicom napusti Lihtenštajn jer je trebalo da usled toga što je izgubio posao, izgubi i boravišnu dozvolu. Osim toga, kasnije je imao velikih teškoća da nađe novo zaposlenje. Sve to je imalo i parališuće dejstvo na ostale zaposlene u Bolnici i obeshrabilo ih je da ukazuju na nepravilnosti.

(β) Država

58. Po mišljenju Države, mešanje u pravo podnosioca predstavke na slobodu izražavanja bilo je opravdano zato što je bilo neophodno zaštititi ugled i prava bolnice u kojoj je on bio zaposlen, kao i ugled i prava optuženog glavnog lekara. Država je prihvatila da, u načelu, postoji interes bolničkih pacijenata za zaštitu njihovih života i njihovog fizičkog blagostanja, kao i, šire gledano, javni interes za informacije o tome da li se lečenje u Javnoj bolnici odvija u skladu s pravilima lekarske profesije. Međutim, u ovom konkretnom slučaju moralo se uzeti u obzir i to da su navodi podnosioca predstavke bili površni i neosnovani.

59. Država je dalje navela da, što su već potvrdili domaći sudovi, podnosilac predstavke nije u papirnim zdravstvenim kartonima pacijenata o kojima je reč proverio da li su informacije koje je obelodanio na osnovu elemenata otkrivenih u elektronskim kartonima, za koje je znao da su nepotpuni, tačne i pouzdane. Podnosilac predstavke je to mogao da učini u svakom trenutku i sam bi, da je to učinio, shvatio da su njegove sumnje u pogledu aktivne eutanazije neosnovane.

60. Javni interes da informacije o kojima je reč budu otkrivene ne preteže nad interesima poslodavca ovog podnosioca predstavke i glavnog bolničkog lekara da zaštite svoj poslovni i lični ugled, kojima je naneta šteta usled teških i neopravdanih navoda podnosioca predstavke.

61. Podnosilac predstavke je imao na raspolaganju nekoliko delotvornih alternativnih kanala koji su omogućavali da on iznese svoje otkriće, da se brzo interno razjasne ti navodi i isprave navodne greške. On je mogao da obavesti direktora ili nekog člana Upravnog odbora Bolničke fondacije. Kao što je dokazano u istražnim radnjama koje su usledile nakon što je podnosilac predstavke obelodanio svoje navode, nije postojalo ništa što bi ukazalo da oni (direktor ili neki član Upravnog odbora Bolničke fondacije) ne bi valjano istražili njegove navode. Alternativno, podnosilac predstavke je mogao da podnese anonimnu prijavu preko bolničkog sistema za izveštavanje o kritičnim incidentima (*CIRS*). Time što je podneo krivičnu prijavu protiv dr H. on se oglušio o taj interni zvanični kanal za prijavljivanje neregularnosti.

62. Činjenica da podnosilac predstavke nije ni proverio svoje sumnje niti je prvo stupio u kontakt sa internim telom ukazuje na to da on nije postupao u dobroj veri.

63. Otpuštanje bez prethodne najave u takvim okolnostima nije imalo parališuće dejstvo na druge zaposlene u bolnici niti, šire gledano, u celom zdravstvenom sektoru. Pre bi se moglo reći da je to što je poslodavac pokrenuo istragu odmah nakon što je podnosilac predstavke obelodanio svoje podatke ohrabrilu ta lica da kada imaju sumnju da postoje neke nepravilnosti, prvo stupe u kontakt sa internim telima.

*(ii) Ocena ESLJP**(α) Relevantna načela*

64. Opšta načela za procenu o tome da li je mešanje u pravo na slobodu izražavanja bilo „neophodno u demokratskom društvu” utvrđena su u mnogobrojnim presudama (vidi, između ostalog, *Steel and Morris*, gore navedeno, stav 87; *Guja protiv Moldavije* [GC], br. 14277/04, stav 69, ECHR 2008; kao i *Heinisch*, gore navedeno, stav 62). U suštini, nije zadatak ESLJP da se stavlja na mesto nadležnih nacionalnih vlasti nego da sa stanovišta člana 10. preispita odluke koje su te nacionalne vlasti donele prema sopstvenoj moći prosuđivanja. ESLJP treba da utvrdi da li je predmetno mešanje bilo „srazmerno legitimnom cilju kome se težilo”, kao i da li su razlozi koje su nacionalne vlasti navele kao opravdanje za to mešanje bili „relevantni i dovoljni”. Kada obavlja tu procenu, ESLJP treba da se uveri da su nacionalne vlasti primenile standarde koji su u skladu s načelima utvrđenim u članu 10. i da su se, štaviše, oslonile na prihvatljivu procenu relevantnih činjenica.

65. Kada je reč o primeni člana 10. Konvencije na radnom mestu, ESLJP zastupa stanovište da kada zaposleni u javnom sektoru signalizira neko nezakonito postupanje ili pogrešno postupanje na radnom mestu, taj postupak zaposlenog, u određenim okolnostima, uživa zaštitu. Ta zaštita je potrebna naročito onda kada je zaposleni o kome je reč jedino lice ili jedan od pripadnika malobrojne kategorije lica, svestan šta se događa na poslu pa je stoga u najboljem položaju da postupi u javnom interesu tako što će na to skrenuti pažnju poslodavcu ili široj javnosti (vidi *Guja*, gore navedeno, stav 72; *Marchenko protiv Ukrajine*, br. 4063/04, stav 46, 19. februar 2009; kao i *Langner*, gore navedeno, stav 44). U isto vreme, ESLJP ima na umu da su zaposleni dužni da se prema svom poslodavcu postavljaju lojalno, uzdržano i diskretno (vidi na primer *Guja*, gore navedeno, stav 70; *Marchenko*, gore navedeno, stav 45; *Heinisch*, gore navedeno, stav 64; kao i *Matúz*, gore navedeno, stav 32).

66. Kada procenjivao u ovom kontekstu srazmernost mešanja u pravo zaposlenog na slobodu izražavanja u odnosu na legitimni cilj kome se težilo, ESLJP je u svojoj sudskoj praksi (vidi, naročito, *Guja*, gore navedeno, stavovi 73–78; *Heinisch*, gore navedeno, stavovi 64–70; *Bucur and Toma protiv Rumunije*, br. 40238/02, stav 93, 8. januar 2013, kao i *Matúz*, gore navedeno, stav 34), vodio računa o sledećih šest kriterijuma:

67. Pre svega, mora se obratiti posebna pažnja na interes javnosti za informacije koje su obelodanjene. Prema članu 10. stav 2. Konvencije nema mnogo prostora za ograničenja debate o pitanjima od javnog interesa (vidi, između ostalih pravnih autoriteta, *Sürek protiv Turske (br. 1)* [GC], br. 26682/95, stav 61, ECHR 1999-IV; kao i *Stoll protiv Švajcarske* [GC], br. 69698/01, stav 106, ECHR 2007-V).

68. Drugi činilac koji je relevantan za ovo uravnotežavanje jeste autentičnost otkrivenih informacija. ESLJP u tom kontekstu ponavlja da sloboda izražavanja nosi sobom dužnosti i odgovornosti i da svako lice koje se opredeli za to da obelodani neku informaciju mora brižljivo da proveri, u meri koju mu okolnosti dopuštaju, da je ta informacija tačna i pouzdana – posebno ako su diskrecija i lojalnost obaveza lica o kome je reč prema njegovom poslodavcu i ako se postavlja pitanje napada na ugled fizičkog lica (vidi *Handyside protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, 7. decembar 1976, stav 49, Series A br. 24; kao i *Bladet Tromsø and Stensaas protiv Norveške* [GC], br. 21980/93, stav 65, ECHR 1999-III).

69. Treće, na drugoj strani terazija, ESLJP mora da odmeri štetu koju je, ako je te štete uopšte bilo, pretrpeo poslodavac usled obelodanjivanja o kome je reč i da proceni da li je ta šteta preteгла nad interesom javnosti da mu ta informacija bude otkrivena (vidi *Guja*, gore navedeno, stav 76).

70. Četvrto, ESLJP treba da utvrdi da li je, u svetlu dužnosti diskrecije koju zaposleni ima prema svome poslodavcu, objavljivanje informacije predstavljalo poslednji mogući korak, preduzet nakon što je ona otkrivena pretpostavljenom ili nekom drugom nadležnom telu (vidi *Matúz*, gore navedeno, stav 34) osim ako je bilo očigledno praktično nemoguće obelodaniti informaciju pretpostavljenom ili drugom nadležnom telu (vidi *Marchenko*, gore navedeno, stav 46). ESLJP mora u tom kontekstu da uzme u obzir da li je zaposleni imao na raspolaganju ijedno drugo delotvorno sredstvo za ispravljanje grešaka koje je nameravao da obelodani (vidi *Marchenko*, gore navedeno, stav 46).

71. Peto, još jedan odlučujući činilac kada se odlučuje o tome treba li ili ne treba zaštititi određeno obelodanjivanje podataka jeste motiv koji stoji u osnovi zaposlenog koji je podneo izveštaj. Na primer, čin motivisan ličnom uvređenošću ili ličnim antagonizmom ili očekivanjem neke lične koristi, uključujući materijalnu dobit ne bi mogao da opravda naročito visok nivo zaštite (vidi *Kudeshkina protiv Rusije*, br. 29492/05, stav 95, 26. februar 2009). Važno je da se utvrdi da je pojedinac, kada je informacije obelodanio, postupao u dobroj veri i uverenju da su te informacije istinite, da je u javnom interesu da se one obelodane i da nije imao na raspolaganju nijedno drugo, diskretnije sredstvo za ispravljanje učinjenog (vidi *Guja*, gore navedeno, stav 77).

72. Naposletku, u vezi sa preispitivanjem srazmernosti mešanja u odnosu na legitimni cilj kome se težilo potrebna je veoma brižljiva analiza težine kazne, naročito kazne koja je izrečena i svih njenih posledica (vidi *Fuentes Bobo*, gore navedeno, stav 49).

(β) Primena tih načela na ovaj predmet

– *Javni interes za obelodanjivanje informacija*

73. Kada utvrđuje da li je, u svetlu gore navedenih načela, otpuštanje podnosioca predstavke iz službe bez najave bilo „neophodno u demokratskom društvu” u okolnostima ovog konkretnog predmeta, ESLJP na samom početku primećuje da je Ustavni sud, u svojoj proceni pritužbe podnosioca predstavke, imao uvid u gore navedene kriterijume koji su dalje razrađeni u sudskoj praksi ESLJP (vidi stavove 30–32, gore). Kada sa stanovišta člana 10. razmatra odluku domaćeg suda, ESLJP primećuje da je Ustavni sud priznao da postoji znatan javni interes za kvalitet lečenja u Javnoj bolnici, što je u skladu sa trenutnim stanjem. ESLJP smatra da su se informacije koje je obelodanio podnosilac predstavke, tj. sumnja da je glavni lekar koji trenutno radi u Nacionalnoj bolnici u Lihtenštajnu u više navrata primenio aktivnu eutanaziju, učinivši tako teško krivično delo, ubistvo nekoliko ranjivih i nemoćnih lica u Javnoj bolnici, odnosile i na rizik da se takva krivična dela ponove. Stoga je ESLJP saglasan da je ova informacija imala tako znatan javni interes.

– *Autentičnost/istinitost obelodanjenih informacija*

74. Kada je reč o autentičnosti u smislu istinitosti informacija koje je obelodanio podnosilac predstavke, ESLJP, međutim, mora da primeti da su i Vrhovni sud i Ustavni sud ustanovili da su sumnje o aktivnoj eutanaziji koje je podnosilac predstavke izneo Javnom tužilaštvu bile očigledno neosnovane. ESLJP primećuje da su procenu o tome da u Nacionalnoj bolnici bilo aktivne eutanazije donela i dvojica spoljnih medicinskih eksperata, N. i L., od kojih su Nacionalna bolnica u Lihtenštajnu i Javno tužilaštvo zatražili da razmotre to pitanje na osnovu zdravstvenih kartona (vidi stavove 15. i 18, gore). Iako ESLJP ne ignoriše činjenicu da je podnosilac predstavke osporio tvrdnju da su njegove sumnje bile očigledno neosnovane, on ne može da ne primeti da sam podnosilac predstavke nije konsultovao papirne zdravstvene kartone svih pacijenata. Uprkos činjenici da je ekspert L. uočio izvestan prostor za poboljšanje u dokumentaciji sadržanoj u tim kartonima, obojica eksternih eksperata su bez ikakve rezerve zaključila da su pacijenti o kojima je reč dobijali neophodno i opravdano palijativno zbrinjavanje. Domaći sudovi su se, prema tome, kada su na osnovu izveštaja tih eksperata zaključili da su informacije o sumnji koje je podnosilac predstavke obelodanio bile očigledno pogrešne i da nisu imale dovoljnu činjeničnu osnovu, oslonili na prihvatljivu procenu relevantnih činjenica.

75. ESLJP želi da naglasi da informacije koje otkrivaju uzbunjivači takođe mogu biti obuhvaćene pravom na slobodu izražavanja u izvesnim okolnostima kada se kasnije pokaže da su te informacije pogrešne ili da se ne može dokazati da su tačne. ESLJP, pre svega, podseća da se ne može razumno očekivati da lice koje je u dobroj veri podnelo krivičnu prijavu pretpostavi da

li će istraga dovesti do podizanja optužnice ili će biti obustavljena (vidi *Heinisch*, gore navedeno, stav 80). Međutim, u takvim okolnostima lice o kome je reč mora ispuniti svoju dužnost koja se odnosi na to da pažljivo proveri, u meri koju mu okolnosti dopuštaju, da li su informacije tačne i pouzdane (uporedi predmete *Guja*, gore naveden, stav 75. i *Heinisch*, gore naveden, stav 67).

76. ESLJP primećuje da načela koja treba da posluže kao smernice i koja je PSSE razradila u svojoj Rezoluciji 1729 (2010) o zaštiti „uzbunjivača” odražavaju isti pristup, pa se tako u njima navodi da se „[s]matra... da uzbunjivač postupa u dobroj veri ako je imao osnovanog razloga da veruje da su informacije koje je obelodanio istinite, čak i ako se kasnije ustanovi da to nije slučaj, pod uslovom da nije nameravao da ostvari neki nezakonit ili neetički cilj...” (vidi tačku 6.2.4, koja je citirana gore, u stavu 37 i uporedi to, *mutatis mutandis*, sa presudama u predmetima *Heinisch*, *ibid.*, i *Bucur and Toma*, gore navedeno, stav 107). Isto tako, načela utvrđena u Prilogu uz Preporuku CM/Rec(2014)7 o zaštiti uzbunjivača utvrđuju da „[z]aštita ne treba da bude izgubljena isključivo na osnovu toga što pojedinac koji je podneo izveštaj ili obelodanio neke podatke pogrešio u pogledu uticaja onoga na šta je ukazao ili na osnovu toga što se pretpostavljena pretnja po javni interes nije materijalizovala, pod uslovom da je to lice imalo razuman osnov da poveruje u tačnost informacija o kojima je reč” (načelo br. 22, navedeno u stavu 40, gore).

77. U ovom predmetu podnosilac predstavke, kako su to naglasili i Vrhovni sud i Ustavni sud (vidi stavove 26. i 31, gore), zasnovao je svoje navode o aktivnoj eutanaziji samo na informacijama koje su bile dostupne u elektronskim zdravstvenim kartonima, a ti elektronski kartoni, što je njemu kao lekaru koji je radio u Nacionalnoj bolnici bilo poznato, nisu sadržali sve informacije o zdravstvenom stanju pacijenata. Sveobuhvatne i celovite informacije u tom smislu nalazile su se samo u papirnim zdravstvenim kartonima koje podnosilac predstavke, međutim, nije konsultovao. Kako su utvrdili Vrhovni i Ustavni sud, da je podnosilac predstavke konsultovao papirne zdravstvene kartone, on bi odmah prepoznao da su njegove sumnje očigledno neosnovane pa je, prema tome, postupio neodgovorno (vidi stavove 26. i 31, gore). Zbog dužnosti i odgovornosti koje nosi sobom sloboda izražavanja (vidi stav 68, gore) mere zaštite koje član 10. pruža uzbunjivačima podležu ispunjenju uslova da uzbunjivači postupaju u nastojanju da obelodane informacije koje su tačne i pouzdane i da to čine u skladu sa profesionalnom etikom (uporedi, *mutatis mutandis*, *Medžlis Islamske zajednice Brčko i drugi protiv Bosne i Hercegovine* [GC], br. 17224/11, stavovi 87. i 109, 27. jun 2017). To se, pre svega, odnosi na situacije kao što je ova, gde je lice o kome je reč, poput podnosioca predstavke u ovom predmetu, zamenik glavnog lekara i samim tim visoko

rangiran i visoko kvalifikovan zaposlenik koji je dužan da prema svom poslodavcu postupa s lojalnošću i diskrecijom.

78. ESLJP pritom ne gubi iz vida činjenicu da je podnosilac predstavke, u svetlu tumačenja koje je dao informacijama sadržanim u elektronskim zdravstvenim kartonima, tj. tumačenja po kome je aktivna eutanazija više puta primenjena u bolnici i moglo se dogoditi da se primenjuje i dalje, morao zaključiti da je potrebno da hitno stupi u akciju kako bi zaustavio tu praksu. Međutim, s obzirom na ono što su ustanovili domaći sudovi (vidi, pre svega, stav 26, gore) podnosilac predstavke je kao zamenik glavnog lekara mogao u svakom trenutku da konsultuje zdravstvene kartone u papirnom izdanju, pa ESLJP smatra da ta provera ne bi odnela previše vremena. Imajući na umu težinu navoda o aktivnoj eutanaziji, ESLJP je stoga saglasan sa zaključkom domaćih sudova o tome da je podnosilac predstavke bio dužan da pristupi takvoj proverbi, što on nije učinio (uporedi takođe, *mutatis mutandis*, *Medžlis Islamske zajednice Brčko i drugi*, gore navedeno, stav 115). Prema tome, podnosilac predstavke nije pažljivo proverio, u meri koju su mu okolnosti dopuštale, da li su informacije koje je otkrio bile tačne i pouzdane.

– *Šteta naneta poslodavcu*

79. Kada je reč o šteti koju je, pre svega, pretrpeo poslodavac usled otkrivanja podataka o kojima je reč, ESLJP smatra da su tvrdnje o aktivnoj eutanaziji koja se navodno primenjuje u jednoj državnoj bolnici bez svake sumnje naneli štetu poslovnom ugledu i interesima bolnice i da su podrili poverenje javnosti u to da se u jedinjoj javnoj bolnici u Lihtenštajnu lečenje sprovodi u skladu sa najsavremenijim medicinskim dostignućima. Osim toga, to je naudilo ličnom i profesionalnom ugledu jednog drugog lica zaposlenog u toj bolnici, glavnog bolničkog lekara na koga su se izneti navodi odnosili. ESLJP u tom kontekstu primećuje da podnosilac predstavke u početku svoje navode nije izneo u javnosti, nego ih je izneo u krivičnoj prijavi podnetoj Javnom tužilaštvu, a Javno tužilaštvo je bilo u obavezi da poštuje poverljivost podataka (vidi stav 24, gore). Međutim, nakon što je započeta istraga tokom koje je preduzeta i istražna radnja zaplene zdravstvenih kartona u Nacionalnoj bolnici, navodi podnosioca predstavke postali su poznati široj javnosti i o njima se – što se u potpunosti moglo očekivati s obzirom na težinu tih navoda – vodila neprestana rasprava u lihtenštajnskim medijima, što je sve još više pojačavalo njihovo štetno dejstvo.

80. Kao što je gore navedeno, postojao je javni interes za otkrivanje informacija o sumnjama da se u Javnoj bolnici primenjuje aktivna eutanazija da je to učinjeno u više navrata. Međutim, u ovom konkretnom slučaju u kome osnovanost te sumnje nije bila dovoljno proverena pre nego što je sama sumnja obelodanjena, javni interes za dobijanje takvih informacija ne može da pretegne nad interesom poslodavca i glavnog lekara da se zaštiti njihov ugled.

– Postojanje alternativnih kanala za obelodanjivanje informacija

81. Što se tiče pitanja da li su informacije otkrivene spoljnom telu zato što više nije bilo nikakve druge mogućnosti nego da se to uradi, ESLJP primećuje da su i Vrhovni sud i Ustavni sud ostavili otvoreno pitanje da li je podnosilac predstavke, pre nego što je svoje sumnje izneo van Bolnice, trebalo da pokuša da ih iznese interno (vidi stav 32, gore). Imajući na umu okolnosti predmeta, težinu dela o kojima je reč i sopstvenu sudsku praksu (uporedi, pre svega, presudu u predmetu *Bucur and Toma*, gore navedeno, stav 97), ESLJP nalazi da se nije moglo očekivati da podnosilac predstavke prvo iznese svoje sumnje svom pretpostavljenom dr H. jer su se te sumnje neposredno na njega i odnosile. Što se tiče internog kanala za prijavljivanje nepravilnosti *CIRS*, ESLJP primećuje da nije dokazano da je u Bolnici bila rasprostranjena informacija o tome da anonimne prijave nepravilnosti preko tog sistema više ne rešava sam dr H. (vidi stav 11, gore). Prema tome, podnosilac predstavke je legitimno mogao da postupa na osnovu pretpostavke da ni preko tog internog kanala ne bi mogao da postigne da se situacija ispravi.

82. Ostaje da se utvrdi da li je podnosilac predstavke trebalo da iznese svoje sumnje nekom članu Upravnog odbora Bolničke fondacije ili direktoru Nacionalne bolnice pre nego što je podneo krivičnu prijavu. ESLJP primećuje da, s obzirom na normalan profesionalni odnos između podnosioca predstavke i tih tela, kao i na to da postoji medicinska ekspertiza u samoj Bolnici, te instance deluju kao delotvorni alternativni kanali za obelodanjivanje sumnji i imaju potencijal da brzo isprave sve neregularnosti. Međutim, ESLJP ne gubi iz vida ni to da su krivična dela za koja je podnosilac predstavke sumnjičio svog neposredno pretpostavljenog bila teška i da je postojala mogućnost da i on sam bude smatran odgovornim ako ne prijavi takva krivična dela. Osim toga, ESLJP uzima u obzir i činjenicu da rukovodeća načela iz Priloga uz Preporuku CM/Rec(2014)7 Komiteta ministara o zaštiti uzbunjivača ne utvrđuju redosled prioriteta između različitih kanala za prijavljivanje i obelodanjivanje, nego se u njima samo navodi da će individualne okolnosti svakog pojedinačnog predmeta odrediti koji je najprimereniji kanal (vidi načelo br. 14, stav 40, gore). ESLJP, međutim, smatra da u okolnostima ovog slučaja može biti ostavljeno otvoreno pitanje da li je podnosilac predstavke bio u obavezi da svoje sumnje iznese pred navedenim internim bolničkim instancama.

– Motivi podnosioca predstavke za obelodanjivanje sumnji

83. Kada je reč o motivu podnosioca predstavke da prijavi svoje sumnje da se sprovodi aktivna eutanazija, ESLJP primećuje da domaći sudovi nisu utvrdili da je podnosilac predstavke postupao rukovodeći se ličnim motivima (vidi stav 30, gore). Razmatrajući materijal koji ima pred sobom ESLJP nema razloga da posumnja u to da je podnosilac predstavke, kada je obelodanio

svoje sumnje, postupao u uverenju da su te informacije istinite i da je u javnom interesu da ih on otkrije.

– *Težina kazne*

84. Konačno, kada je reč o težini kazne izrečene podnosiocu predstavke, ESLJP primećuje da je otkaz koji je bez najave uručen podnosiocu predstavke predstavljao najtežu moguću kaznu prema Zakonu o radu (upoređi, takođe, *Guja*, gore navedeno, stav 95; *Heinisch*, gore navedeno, stav 91; kao i *Langner*, gore navedeno, stav 53). Ta kazna nije imala samo negativne posledice po njegovu profesionalnu karijeru nego je dovela do toga da su podnosilac predstavke i njegova porodica bili primorani da napuste Lihtenštajn jer je njemu sledovalo da izgubi boravišnu dozvolu kao strani državljanin bez zaposlenja. Ako se uzme u obzir i medijsko izveštavanje o sumnjama da je bilo eutanazije u Lihtenštajnu, ta kazna je, prema tome, morala da ima izvesno parališuće dejstvo na druge zaposlene u bolnici i u zdravstvenom sektoru u celini – barem kada je reč o direktnom otkrivanju spoljnim telima sumnji u moguće neregularnosti.

(iii) *Zaključak*

85. Uzimajući u obzir sve gore navedene razloge ESLJP zaključuje da podnosilac predstavke nije postupao iz nedoličnih motiva. Međutim, on je jednom spoljnom telu izneo sumnju da je počinjeno teško krivično delo, a da prethodno nije proverio da li su sumnje koje je obelodanio - i koje su, kao takve, bile od javnog interesa - same po sebi bile pouzdane i tačne. ESLJP dalje primećuje da su domaći sudovi, uzimajući u obzir kriterijume razrađene u sudskoj praksi ESLJP, naveli relevantne i dovoljne razloge za svoj zaključak po kome je, u takvim okolnostima, otkaz koji je bez najave uručen podnosiocu predstavke bio opravdan s obzirom na štetne posledice tog obelodanjivanja po ugled njegovog poslodavca i ugled drugog člana bolničkog kolektiva. Domaći sudovi su uspostavili pravičnu ravnotežu između potrebe da se zaštiti ugled poslodavca i ugled jednog člana bolničkog kolektiva i njihovih prava, s jedne strane, i potrebe da se zaštiti pravo podnosioca predstavke na slobodu izražavanja, s druge strane.

86. ESLJP stoga zaključuje da je mešanje u pravo podnosioca predstavke na slobodu izražavanja, naročito njegovo pravo da saopšti informacije, bilo srazmerno legitimnom cilju kome se težilo i stoga neophodno u demokratskom društvu.

87. Prema tome, nije povređen član 10. Konvencije.

SA SVIH NAVEDENIH RAZLOGA, ESLJP, JEDNOGLASNO,

1. *Proglašava predstavku prihvatljivom;*

GAWLIK PROTIV LIHTENŠTAJNA PRESUDA

2. *Utvrdjuje* da nije bio povređen član 10. Konvencije.

Sačinjeno na engleskom jeziku i dostavljeno u pismenoj formi 16. februara 2021. godine, u skladu sa Pravilom 77. stavovi 2. i 3. Poslovnika Suda.

Stenli Nejsmit
Sekretar

Jon Fridrik Kjelbro
Predsednik

Prevod ove presude je objavljen u okviru zajedničkog programa Evropske unije i Saveta Evrope „Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku 2019-2022” i projekta „Sloboda izražavanja i sloboda medija u Srbiji (JUFREX)”. Ovaj nezvanični prevod se objavljuje uz podršku Evropske unije i Saveta Evrope, ali pod isključivom odgovornošću prevodilaca. Izraženi stavovi ne izražavaju nužno mišljenja Evropske unije.

Zemlje članice Evropske unije su odlučile da udruže svoja znanja, resurse i sudbine. Zajedno su izgradile stabilno okruženje, demokratiju i održivi razvoj zadržavajući kulturnu raznolikost, toleranciju i individualne slobode. Evropska unija je posvećena deljenju svojih dostignuća i vrednosti sa zemljama i narodima van svojih granica.

www.europa.eu

Prevod sufinansiran
od strane Evropske unije

Savet Evrope je vodeća organizacija za ljudska prava na kontinentu. Obuhvata 47 država, uključujući sve članice Evropske unije. Sve države članice Saveta Evrope potpisale su Evropsku konvenciju o ljudskim pravima, sporazum čiji je cilj zaštita ljudskih prava, demokratije i vladavine prava. Evropski sud za ljudska prava nadgleda primenu Konvencije u državama članicama.

www.coe.int

